

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Науково-методичний центр професійно-технічної освіти
Міністерства освіти і науки України

ТИПОВА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
з предмета “ОХОРОНА ПРАЦІ”
для учнів професійно-технічних навчальних закладів

Схвалено для використання в навчально-виховному процесі
Міністерством освіти і науки України
(лист від 25.08.2005 №1711-5042)

Пояснювальна записка

Вивчення основ охорони праці у складі предмета „Охорона праці” в професійно-технічних навчальних закладах проводиться у відповідності з Законом України „Про охорону праці”, Державним стандартом професійно-технічної освіти за робітничими професіями і Типовим положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженим наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15 і зареєстрованим Міністерством юстиції України 15.02.2005 за №231/10511.

Типова навчальна програма і навчальний план з предмета „Охорона праці” містить питання охорони праці під час професійної підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів незалежно від видів виконання робіт і поширюється на професійно-технічні навчальні заклади, підпорядковані Міністерству освіти і науки України. Обсяг годин предмета „Охорона праці” складає 30 годин.

У разі підготовки учнів (слухачів) професійно-технічних навчальних закладів іншого підпорядкування за робітничими професіями, які не належать до Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 №15, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за № 232/10512, навчання проводиться з урахуванням цієї Типової навчальної програми і тематичного навчального плану за робочими навчальними планами і програмами в обсязі не менше 10 годин.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

<i>№ теми</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
Тема 1.	Правові та організаційні основи охорони праці	4
Тема 2.	Основи безпеки праці у галузі. Загальні відомості про потенціал небезпек. Психологія безпеки праці. Організація роботи з охорони праці.	10
Тема 3.	Основи пожежної безпеки. Вибухонебезпека виробництва і вибухозахист.	3
Тема 4.	Основи електробезпеки.	3
Тема 5.	Основи гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди.	4
Тема 6.	Надання першої допомоги потерпілим при нещасних випадках.	4
	Підсумкова атестація з предмета	2
	Всього:	30

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Зміст поняття “охорона праці”, соціально-економічне значення охорони праці. Мета і завдання предмета “Охорона праці”, обсяг, зміст і порядок його вивчення. Додаткові вимоги щодо вивчення предмета при підготовці робітників для виконання робіт з підвищеною небезпекою.

Основні законодавчі акти з охорони праці: Конституція України, Закон України “Про охорону праці”, Кодекс законів про працю України, Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”, Основи законодавства України про охорону здоров’я, Закон України “Про пожежну безпеку”, Закон України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку”, Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, Закон України „Про колективні договори і угоди”.

Основні нормативно-правові акти з охорони праці. Право громадян на охорону праці при укладанні трудового договору. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Тривалість робочого дня працівників. Колективний договір, його укладання і виконання. Права працівників на охорону праці під час роботи на підприємстві, на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок і неповнолітніх. Відповідальність за порушення законодавства про працю, охорону праці, нормативно-правових актів з охорони праці.

Державне управління охороною праці. Соціальна політика щодо атестації робочих місць за умовами праці на відповідність вимогам нормативно-правових актів з охорони праці.

Державний нагляд за охороною праці. Органи державного нагляду за охороною праці. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці, повноваження і права профспілок та уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці.

Навчання з питань охорони праці. Типове положення про порядок навчання і перевірку знань з питань охорони праці, яке встановлює порядок і види інструктажів з охорони праці, форми перевірки знань працівників і посадових осіб.

Основні завдання системи стандартів безпеки праці: зниження і усунення небезпечних та шкідливих виробничих факторів, створення ефективних засобів захисту працівників. Порядок забезпечення працівників засобами індивідуального та колективного захисту.

Поняття про виробничий травматизм і профзахворювання. Нещасні випадки, пов'язані з працею на виробництві і побутові. Безпека праці і здоровий спосіб життя. Алкоголізм і безпека праці. Професійні захворювання і професійні отруєння. Основні причини травматизму і професійних захворювань на виробництві. Основні заходи запобігання травматизму та захворювання на виробництві: організаційні, технічні, санітарно-виробничі, методико-профілактичні. Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань. Соціальна і медична реабілітація працівників. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань і професійних отруєнь.

Тема 2. Основи безпеки праці у галузі. Загальні відомості про потенціал небезпек. Психологія безпеки праці. Організація роботи з охорони праці

Загальні питання безпеки праці. Перелік робіт з підвищеною небезпекою, для проведення яких потрібне спеціальне навчання і щорічна перевірка знань з охорони праці.

Загальні відомості про потенціал небезпек. Основні небезпеки під час проведення робіт за професіями в галузі.

Роботи з підвищеною небезпекою в галузі. Вимоги безпеки праці при експлуатації машин, механізмів, обладнання та устаткування, які відносяться до даної професії. Захист від дії хімічних і біологічних чинників. Зони безпеки та їх огороження. Світлова і звукова сигналізація. Попереджувальні надписи, сигнальні фарбування. Знаки безпеки.

Засоби колективного та індивідуального захисту від небезпечних і шкідливих виробничих факторів у галузі. Спецодяг, спецвзуття та інші засоби індивідуального захисту. Захист від шуму, пилу, газу, вібрацій, несприятливих метеорологічних умов. Мікроклімат виробничих приміщень. Прилади контролю безпечних умов праці, порядок їх використання.

Правила та заходи щодо попередження нещасних випадків і аварій. Вимоги безпеки у навчальних, навчально-виробничих приміщеннях навчальних закладів.

Фізіологічна та психологічна основа трудового процесу (безумовні та умовні рефлекси, їх вплив на безпеку праці).

Психологія безпеки праці. Пристосування людини до навколишніх умов в процесі праці (почуття, сприймання, увага, пам'ять, уява, емоції) та їх вплив на безпеку праці.

Психофізичні фактори умов праці (промислова естетика, ритм і темп роботи, виробнича гімнастика, кімнати психологічного розвантаження) та їх вплив на безпеку праці.

Вимоги нормативно-правових актів про охорону праці щодо безпеки виробничих процесів, обладнання, будівель і споруд.

Перелік робіт з підвищеною небезпекою та робіт, для яких є потреба в професійному доборі; організація безпеки праці на таких роботах згідно з нормами та правилами.

Прилади контролю безпечних умов праці. Світлова та звукова сигналізація. Запобіжні надписи, сигнальне пофарбування. Знаки безпеки.

Організація роботи з охорони праці. Організація ведення робіт з підвищеною небезпекою або таких, де є потреба в професійному доборі.

Запобігання виникненню аварій техногенного характеру. План евакуації з приміщень у разі аварії.

Примітка: зміст теми 2 доповнюється і уточнюється відповідно до вимог безпеки праці для конкретних виробництв і професій.

Тема 3. Основи пожежної безпеки. Вибухонебезпека виробництва і вибухозахист

Характерні причини виникнення пожеж: порушення правил використання відкритого вогню і електричної енергії, використання невідповідної техніки в пожежонебезпечних місцях; порушення правил використання опалюваних систем, електронагрівальних приладів, відсутність захисту від блискавки, дитячі пустощі. Пожежонебезпечні властивості речовин.

Організаційні та технічні протипожежні заходи. Пожежна сигналізація,

Горіння речовин і способи його припинення. Умови горіння. Спалах, запалення, самозапалення, горіння, тління. Легкозаймісті і горючі рідини. Займісті, важкозаймісті і незаймісті речовини, матеріали та конструкції. Поняття вогнестійкості.

Вогнегасильні речовини та матеріали: рідина, піна, вуглекислота, пісок, покривала, їх вогнегасильні властивості. Пожежна техніка для захисту об'єктів: пожежні машини, автомобілі та мотопомпи, установки для пожежогасіння, вогнегасники, ручний пожежний інструмент, їх призначення, будова, використання на пожежі. Особливості гасіння пожежі на об'єктах галузі.

Організація пожежної охорони в галузі.

Стан та динаміка аварійності в світовій індустрії. Аналіз характерних значних промислових аварій, пов'язаних з викидами, вибухами та пожежами хімічних речовин. Загальні закономірності залежності масштабів руйнувань і тяжкості наслідків аварій від кількості, фізико-хімічних властивостей і параметрів палих речовин, що використовуються у технологічній системі.

Теоретичні основи механізму горіння та вибуху. Особливості горіння та вибуху в апаратурі, виробничому приміщенні, неорганізованих газових викидів в незамкнутому просторі. Механізм горіння аерозолів.

Параметри і властивості, що характеризують вибухонебезпеку середовища.

Основні характеристики вибухонебезпеки; показники рівня руйнування промислових аварій.

Вимоги щодо професійного відбору та навчання персоналу для виробництв підвищеної вибухонебезпеки.

Загальні відомості про великі виробничі аварії, їх типи, причини та наслідки. Вплив техногенних чинників на екологічну безпеку та безпеку життя і здоров'я людей. Приклади великих техногенних аварій і катастроф та їх наслідки.

Тема 4. Основи електробезпеки

Електрика промислова, статична і атмосферна.

Особливості ураження електричним струмом. Вплив електричного струму на організм людини. Фактори, які впливають на ступінь ураження людини електрикою: величина напруги, частота струму, шлях і тривалість дії, фізичний стан людини, вологість повітря. Безпечні методи звільнення потерпілого від дії електричного струму.

Загальні відомості про 4-провідну електричну мережу живлення. Фазова та лінійна напруга. Електричний потенціал Землі. Електрична напруга доторкання.

Класифікація виробничих приміщень відносно небезпеки ураження працюючих електричним струмом.

Допуск до роботи з електрикою і електрифікованими машинами. Колективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках. Попереджувальні надписи, плакати та пристрої, ізолюючі прилади. Занулення та захисне заземлення, їх призначення. Робота з переносними електросвітільниками.

Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів

Правила роботи на електронно-обчислювальних машинах і персональних комп'ютерах.

Захист від статичної електрики. Захист будівель та споруд від блискавки. Правила поведінки під час грози.

Тема 5. Основи гігієни праці. Медичні огляди

Поняття про гігієну праці як систему організаційних, гігієнічних та санітарно-технічних заходів. Шкідливі виробничі фактори (шум, вібрація, іонізуючі випромінювання тощо), основні шкідливі речовини, їх вплив на організм людини. Дії вірусів, інфекцій, що передаються через кров, біологічні рідини і спричиняють порушення нормальної життєдіяльності людини, викликають гострі та хронічні захворювання.

Лікувально-профілактичне харчування.

Фізіологія праці. Чергування праці і відпочинку. Виробнича гімнастика. Додержання норм піднімання і переміщення важких речей неповнолітніми і жінками.

Основні гігієнічні особливості праці за даною професією.

Вимоги до опалення, вентиляції та кондиціонування повітря виробничих, навчальних та побутових приміщень. Правила експлуатації систем опалення та вентиляції.

Види освітлення. Природне освітлення. Штучне освітлення: робоче та аварійне. Правила експлуатації освітлення.

Санітарно-побутове забезпечення працівників.

Щорічні медичні огляди працюючих неповнолітніх, осіб віком до 21 року.

Тема 6. Надання першої допомоги потерпілим при нещасних випадках

Основи анатомії людини.

Послідовність, принципи й засоби надання першої допомоги.

Основні принципи надання першої допомоги: правильність, доцільність дій, швидкість, рішучість, спокій. Запобіжні заходи щодо інфікування СНІДом під час надання першої допомоги при пораненнях, припиненні кровотечі з ран, носа, вуха тощо

Засоби надання першої допомоги. Медична аптечка, її склад, призначення, правила користування.

Способи реанімації. Штучне дихання способом „з рота в рот” чи „з носа в ніс”. Положення потерпілого і дії особи, яка надає допомогу. Непрямий масаж серця. Порядок одночасного виконання масажу серця та штучного дихання.

Види електротравм. Правила надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Перша допомога при ударах, вивихах, переломах, розтягненні зв'язок.

Припинення кровотечі з рани, носа, вуха, легень, стравоходу тощо. Перша допомога при пораненнях. Правила накладання пов'язок, їх типи.

Надання першої допомоги при знепритомленні (втраті свідомості), шоку, тепловому та сонячному ударі, обмороженні.

Опіки, їх класифікація. Перша допомога при хімічних і термічних опіках, опіку очей.

Перша допомога при запорошуванні очей. Способи промивання очей.

Ознаки отруєння і перша допомога потерпілому. Способи надання допомоги при отруєнні чадним газом, алкоголем, нікотинном.

Транспортування потерпілого. Підготовка потерпілого до транспортування. Вимоги до транспортних засобів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Законодавчі та нормативно-правові акти:

1. Конституція України.
2. Кодекс законів України про працю.
3. Закон України “Про охорону праці”.
4. Закон України “Про пожежну безпеку”
5. Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”.
6. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.
7. Закон України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку”.
8. Основи законодавства України про охорону здоров’я.
9. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 №1112).

10. Положення про порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професійм, пов'язаним з роботами із шкідливими та важкими умовами праці, а також з роботами підвищеної безпеки (наказ Держнаглядохоронпраці України від 15.12.2003 №244).
11. Перелік важких робіт і робіт з шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх (наказ Держнаглядохоронпраці України від 31.03.94 №46).
12. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 №15).
13. Перелік робіт з підвищеною безпекою (наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 №15).
14. Типове положення про службу охорони праці (наказ Держнаглядохоронпраці України від 15.11.2004 №255).
15. Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів (наказ Держнаглядохоронпраці України від 09.01.98 №4).
16. Правила охорони праці на автомобільному транспорті (наказ Держнаглядохоронпраці України від 13.01.97 №5).
17. Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти (наказ МОН України від 01.08.2001 р. №563).
18. Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в закладах освіти (наказ МОН України від 31.08.2001 р. №616).
19. Граничні норми підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми (наказ МОЗ України від 22.03.96 №59).
20. Правила пожежної безпеки в Україні (наказ МВС України зі змінами від 05.03.2002 №217).

II. Література:

1. Винокурова Л.Е., Васильчук М.В., Гаман М.В. Основи охорони праці.- К.: Вікторія, 2001.-191 с.
2. Денисенко Г.Ф. Охрана труда.- М.:Высшая школа,1985.-319 с..
3. Долин П.А. Справочник по технике безопасности.- М.: Энергоиздат, 1982. – 799 с.
4. Єлисеєв А.Г. Охрана праці.- К.: 1995.
5. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці.-Львів:Афіша, 1999.-348 с.
6. Канарев Ф.Ш., Перетогин М.А., Праник Г.Н. Охрана труда.- М.: Агропромиздат, 1988.- 84 с.
7. Коновалов В.Н. Техника безопасности при работах по химии. – М.: Просвещение, 1980. – 128 с.
8. Лук'янова Л.Б. Основи екології.-К.:Вища школа, 2000.-327 с.
9. Орлов Г.Г. Охрана труда в строительстве. – М.: Высшая школа, 1984. – 343 с.
10. Охрана праці в школі. – К.: Радянська школа, 1986.- 296 с.
11. Олійник О.М. «Основи фізіології, санітарії та гігієни харчування».-Львів: Оріяна-Нова”, 1998.-123 с.
12. Нікітін Л.І. Охрана праці на деревообробних підприємствах.-К.:Будівельник,1993.- 224 с.
13. Павлов С.П., Губонина З.И. Охрана труда в машиностроении. – М.: Высшая школа, 1986. – 215 с.
14. Тарасюк В.М.Эксплуатация котлов.-К.:Основа, 1999.-284 с.
15. Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності.-К.:Основа,2004.-880 с.
16. Навчально-методичний посібник „Перевір себе” з предмета „Охрана праці”, Резниченко О.М., Судак Ю.М.- К.,2003.